

Prof. PhDr. Július Alberty, CSc., Dr. h. c.
 (*19. 8. 1925, †11. 8. 2019)

Rodák z Vyšné Pokoradzi v okrese Rimavská Sobota, hluboce spjatý s rodinou a krajinou svého dětství, prožil vysokoškolská léta v Bratislavě, s níž se však nesžil, a celý svůj produktivní věk – s výjimkou krátkého učitelského působení v Lučenci – věnoval středoslovenskému centru v Banské Bystrici a jejím školským a kulturním institucím. V 50. letech tu zastával akademické funkce na tehdejší Vyšší pedagogické škole a Pedagogickém institutu, na němž byl v závěru působení jmenován docentem. Již tehdy se zasloužil o navázání přátelských kontaktů s Vyšší pedagogickou školou v Opavě a od roku 1959 s Pedagogickým institutem v Ostravě. Ty rozvinul zejména v 60. letech ve funkci děkana samostatné Pedagogické fakulty v Banské Bystrici. Sám jako vedoucí exkurzí ostravských studentů historie vzpomínám na několik jeho přátelských přijetí v Banské Bystrici a na Donovalech. Odborné kontakty pak směřovaly zejména do tehdy živého výzkumu dějin závodů. S nastupující normalizací byl odvolán z funkce děkana, bylo zastaveno jeho probíhající profesorské řízení, byl postižen zákazem pedagogické a publikační činnosti a posléze byl v roce 1973 z pracovního propuštěn. S pomocí přátel se posléze uchytil jako hospodářsko-technický pracovník v Oblastní galerii v Banské Bystrici s velmi omezenými možnostmi vědecké práce.

Zásadní změnu v jeho životě přinesl listopad 1989. V následujícím roce byl plně rehabilitován, vrátil se na katedru dějepisu Pedagogické fakulty a v roce 1991 byl jmenován vysokoškolským profesorem. Na katedře byl především garantem doktorského studijního programu, po rozpadu Československa připravil koncepci studia muzeologie a kulturního dědictví, které pak rovněž garantoval. V roce 2000 zamýšlel i v souvislosti se zhoršujícím se zdravotním stavem své manželky pedagogické působení ukončit, po jejím úmrtí ještě pokračoval se zkráceným úvazkem; v roce 2003 byl jmenován emeritním profesorem.

Prof. Alberty byl členem řady odborných komisí, vědeckých rad vysokých škol, redakčních rad a opakovaně i místopředsedou Slovenské historické společnosti a předsedou její středoslovenské pobočky. Byl též předsedou Gemersko-malohontské vlastivědné společnosti.

I po roce 1990 pokračoval v živých kontaktech s katedrou historie Filozofické fakulty Ostravské univerzity. V roce 1999 mu byl vědeckou radou Ostravské univerzity udělen titul Dr. h. c.

Pro jeho vědeckou práci byl typický velmi široký tematický záběr, dominovaly v ní však dva okruhy: regionální dějiny a didaktika dějepisu. Regionálním dějinám se věnoval již od počátku učitelské kariéry v Lučenci, v 60. letech zaměřil svůj zájem i k nové specializaci – dějinám závodů. Kromě metodologických pojednání publikoval se spolupracovnicí v roce 1968

i spis *Ocelový chlieb z Podbrezovej* o dějinách tamních železáren. Zároveň se věnoval i didaktice dějepisu, uveřejnil řadu studií a byl též spoluautorem vysokoškolské učebnice *Metodika dějepisu jako učebního předmětu*.

Nástup normalizace znamenal podstatné omezení jeho publikačních možností, např. ředitelství závodu Tesla Banská Bystrica odstoupilo od vydání připraveného rukopisu dějin závodu, v rukopise zůstaly i jeho *Dejiny Rimavskej Soboty*, náklad knihy o Muzeu kpt. Nálepky v Žilíně byl dokonce zlikvidován. S určitým uvolněním v 80. letech mohl pod svým jménem vydat několik prací k dějinám průmyslových a zemědělských závodů, např. *Pohorelské železiarne (1807–1826)* v roce 1982, *JRD Pokrok so sídlom v Závade* (1984) a především několik publikací o Oblastní galerii v Banské Bystrici a o galeriích ve Středoslovenském kraji. Jedinečný byl jeho příspěvek k rozvoji historické demografie na Slovensku, zpracování vývoje obyvatelstva Brezna a sousedních obcí do roku 1869, který vyšel s době poplatným názvem *Formovanie robotníckej triedy v obvode Brezna* (1981).

Znovu mohl rozvinout vědeckou práci po návratu na katedru dějepisu v roce 1990. Samostatně i se spolupracovnicí připravil dějiny několika měst (Králiky, Litava, Brezno aj.), podílel se na přípravě rozměrných vlastivědných publikací Novohradu i Gemeru a Malohontu, z nichž bohužel vyšla jen torza. Značnou pozornost věnoval i didaktice dějepisu, připravil vysokoškolský text, zabýval se využitím regionálních dějin ve vyučování dějepisu, obrazem Slováků v učebnicích sousedních států aj. V závěru svého života připravil vzpomínky *Historik v prúde času* (2009) a s vědeckou prací se před svými devadesátinami rozloučil návratem do svého mládí a rodného kraje v díle *Pozdravujem Ťa Vyšná Pokoradz* (2014).

Július Alberty se od 60. let zařadil mezi přední slovenské historiky. Nezlomila jej ani nepřízeň normalizačního času, kdy se značným pracovním omezením ve vědecké činnosti pokračoval. Jak bylo napsáno, stal se udržovatelem generační kontinuity slovenské historiografie.

Lumír Dokoupil

Vědecká konference Škola, učitel, žák. Proměny českého školství ve 2. polovině 19. století. 14.–15. listopadu 2019, Státní oblastní archiv v Praze, Státní okresní archiv Kolín, Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, Kolín.

V polovině listopadu 2019 uspořádala trojice výše jmenovaných institucí v prostorách Centra rozvoje podnikání Kolín vědeckou konferenci proměnou proměnám českého školství v období od poloviny 19. století do roku 1918. Konference se konala u příležitosti výročí sto padesáti let, které uplynuly od přijetí říšského školského zákona č. 62 ze 14. května 1869, z něhož vycházela podoba monarchního školství v předlitavské části habsburské monarchie až do konce její existence.

Na konferenci participovali vedle vystupujících z vysokoškolských pracovišť také jejich kolegové z archivů, muzeí a knihoven. Ačkoliv nezaznělo všech 36 přihlášených příspěvků, vystoupilo přes třicet referentů, kteří se věnovali rozmanitým problémům dějin školství sledovaného období. Primárně se sice soustředili na české země a oblast (českého) elementárního školství, záběr řady konferenčních příspěvků byl však podstatně širší.

Konferenci otevřela v rámci společného plenárního zasedání vystoupení Karla Řeháčka (Státní oblastní archiv v Plzni) o menšinovém školství v českých zemích před rokem 1918, referát Petra Hlaváčka (soukromý badatel) mapující přípravu na učitelskou profesí a příspěvek Jitky Jonové (Univerzita Palackého v Olomouci) představující reakci českomoravského episkopátu na vývoj školské otázky po vypovězení konkordátu. Následně probíhalo konferenční jednání ve dvou paralelních sekcích, přičemž referáty byly rozděleny do několika tematických bloků. Nebylo by patrně příliš účelné jmenovat zde jednotlivá vystoupení. Paletu příspěvků představme raději prostřednictvím témat, jimiž byly vymezeny na konferenci zmiňované tematické bloky: vzdělávání učitelů, školská inspekce, regionální školství, ženy za katedrou, škola a hudba, výuka ve školách, učitelské osobnosti, odborné školství. Z řady inspirativních vystoupení uvedme alespoň referáty Lukáše Kováře (SOKA Praha-východ) o školních zahradách, Emy Šimkové (Univerzita Palackého v Olomouci) o proměně výuky ženských ručních prací, Pavly Lutovské (Národní archiv ČR) o industriálních učitelkách, Miroslava Novotného (Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích) o přípravě učitelů v jihočeském regionu, Ivana Puše (Univerzita Palackého v Olomouci) o olomouckém školství za první světové války, Karla Rýdla (Univerzita Pardubice) o výzkumu pregraduální přípravy učitelů v habsburské monarchii v letech 1869–1918 nebo Jana Šimka (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského) o zavazání státního dozoru nad školstvím v letech 1868–1869.

Pro celou konferenci byla příznačná živá diskuze, které se rozvinula okolo jednotlivých referátů ať už v rámci oficiálního programu, či v kuloárech. Kolínské setkání odborníků na dějiny školství ukázalo, že zvolené téma je stále aktuální a bílých míst pro další výzkum je pořád dostatek. Doplňme, že laskaví hostitelé připravili pro účastníky konference bohatý doprovodný program, jenž zahrnoval výstavy historických fotografií školních budov v Kolíně a prací žáků ZŠ Kolín V, koncert smyčcového orchestru ZUŠ Fr. Kmocha Kolín a komentovaná prohlídka Zámecké sladovny v Kolíně.

Petr Kadlec

26. ročník konference Židé a Morava. 13. listopadu 2019, Muzeum Kroměřížska, Kroměříž.

Ani sychravé počasí loňského podzimu nezabránilo představitelům z řad vědecké obce a široké veřejnosti, aby přijali milé pozvání organizátora Petra Pálky a vedení Muzea Kroměřížska a nevydali se do středomoravského města Kroměříže na tradiční symposium Židé a Morava. Již po šestadvacáté zapl-

nili posluchači a přednášející ze sedmi archivů, sedmi muzeí, pěti vysokých škol, dvou židovských obcí a dvou pracovišť Národního památkového ústavu sněmovní sál, aby se společně se soukromými badateli, členy vlastivědných kroužků, zaměstnanci městských úřadů a zástupci Českého spolku přátel Izraele podělili o výsledky svého bádání z oblasti moravských judaik.

Více než padesát účastníků konference pozorně naslouchalo příspěvkům osmnácti přednášejících, zahrnujících problematiku moravských Židů od dob nejstarších až po žhavou přítomnost. Širokou paletu regionálně zasazených příspěvků ze severní a jihozápadní Moravy (Peter Bučka: *Organizační vývoj hnutí Makabi na severní Moravě-Severomoravská župa Makabi*; Václav Nečada /Masarykova univerzita v Brně/: *Poznátky k dějinám židů z výzkumné cesty J. E. Horkého po jihozápadní Moravě v roce 1819*; Blanka Soukupová /Univerzita Karlova v Praze/: *Odhalování památníků obětím šoa na Moravě. K významu nezapomínání*), Kroměříže (Vojtěch Češík /Univerzita Palackého v Olomouci/: *Venkovní služebna gestapa v Kroměříži 1939–1941*; Petr Pálka: *Muzeum Kroměřížska: K poštovnímu styku mezi Kroměříží a židovskými vězni v koncentračních táborech za doby holokaustu*), Holešova (Jan Machala /Vlastivědný kroužek Holešov/: *Málo známé a neznámé epizody z holešovského pogromu roku 1918*; Karel Bartošek /Městský úřad Holešov/: *Objevy hebrejských napsí v interiéru hradu v Kurovicích*), Ostravice (Lenka Nováková /Muzeum Těšínska/: *K otázce přechodného ubytování židovských uprchlíků v místeckém okrese v letech 1938–1939*), Hranic (Daniel Baránek /Židovské muzeum v Praze/: *Překračování hranic ghettta: židovská migrace do „křesťanské“ části měst Hranice a Kroměříž*), Zábřovic (Bohumír Smutný /Moravský zemský archiv v Brně/: *Židé na panství Zábřovice v první polovině 19. století*), Tovačova (Petr Jirák /Státní okresní archiv Přerov/: *Antisemitské prvky v románu/pověsti o věznění korunního prince Rudolfa v Tovačově a Trníně*) a Krnova (Jakub Strýček /Slezská univerzita v Opavě/: *Pokus o bilanci obětí šoa z řad krnovské židovské komunity*) vhodně doplnily individuální osudy Židů z ostravské Nové Vsi (Kamil Rodan /Slezské zemské muzeum/ *Kdo z koho aneb Kdo získá právo šenkovat v novoveském hostinci pod lipami*), Valašské Bystrice (Josef Janča, *Životní osudy sester Steinhardtových*), Brna (Petr Czajkowski /Národní památkový úřad, pracoviště Brno/: *K osudům Frederiky Stiassni za okupace v letech 1939–1942*), Boskovic, Prostějova, Senice a Strážnice (Daniel Polakovič /Židovské muzeum v Praze/: *Rabín Moses Schreiber a Morava*; Marie Wetterová /Státní okresní archiv Blansko/: *Protichůdné postoje občanů Boskovic v období ohrožení republiky a persekuce židovských obyvatel*) a Luhačovic (Blanka Petráková /Muzeum Luhačovicického Zálesí/: *Obraz luhačovicických Židů v dobovém tisku*). *Prezentovaná témata budou stejně jako v předchozích letech otištěna ve sborníku z konference financovaném z podpory Nadačního fondu obětem holocaustu.*

Kamil Rodan